

Γιάννη Βλαχογιάννη, Η Έξοδο (Μεγάλα Χρόνια)

Το συντομότερο διήγημα του Γιάννη Βλαχογιάννη, με χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στο πεζοτράγουδο, γράφτηκε το 1911 και ανήκει στην ενότητα «Το Μεσολόγγι», από το βιβλίο Μεγάλα χρόνια, τα χρόνια δηλαδή του Αγώνα για την ανεξαρτησία. Αναφέρεται στην Έξοδο του Μεσολογγίου, που χάρη στην αυτοθυσία των πολιορκημένων καθιερώθηκε ως σύμβολο της ελευθερίας.

Το Μεσολόγγι τώρα τοιμάζεται να βγει, με το σπαθί. Τοιμάζεται κι η χήρα Μάνθα, η Μεσολογγίτισσα, να βγει κι αυτή. Ο Τούρκος α' νικήθηκε χίλιες φορές, της πείνας το θεριό είν' ανίκητο. Έτσι ο λαός, μαζί με τη Φρουρά, πήρανε την απόφαση. Κι απόψε...

Νύχτα, σκοτάδι. Η χήρα στα τυφλά ψηλαφώντας ηύρε το δέμα με τα ρούχα τ' άχαρα του μακαρίτη ανδρός της. Η μπόμπα η τούρκικη τον έκοψε στα δυο, μόλις άρχιζε η πολιορκία. Κι αυτό μονάχα; Το βόλι, το σπαθί, της αρρώστιας η οργή, της πείνας η κατάρα θέρισαν κάθε δικό της, γύρω της.

Έρημη η χήρα, έρημη με την Ανθή την κόρη της, εφτά χρονώ μικρούλα κι άρρωστη, στα βάσανα μπασμένη, από την πείνα αγνώριστη, φάντασμα ζωντανό, κι ήμερο κι ιλαρό σαν άλλου κόσμου πλάσμα.

Η χήρα ντυμένη βρίσκεται με τη στολή, τη λεβέντικη και τη ματόβαφη τ' ανδρός της. Τη φύλαγε σαν άγιο λείψανο, τόσον καιρό. Και τώρα πόσα γέλια θ' άκουγε, μέρα έτσι να την έβλεπε κανείς. Τόσο είν' άχαρη και τόσο κωμική. Κι έχει στη μέση της ζωσμένο το σπαθί. Και πρέπει να 'ναι τόσο τρομερή κι η όψη κι η ματιά της, που θα 'διωχνε ακόμα και του χωρατού τον ίσκιο από μπροστά της. Κι είναι τόσες άλλες, χήρες είτε ανύπαντρες, νιες και γριές, αντροντυμένες, έτοιμες να βγουν απόψε...

Την κόρη της σηκώνει από το στρώμα. Το χάδι της καρδιάς τραχύ της βγαίνει απ' το λαιμό. Μοιάζει σαν προσταγή και σα φοβέρισμα. Τη σέρνει από το χέρι, της κρυφομιλεί, μα στην αγκαλιά να τη σηκώσει δεν μπορεί. Τέτοια δύναμη κι η μάνα δεν την έχει.

Τραβούν αργά το δρόμο κατά τα προχώματα, μαζί με τ' άλλο ρέμα του κόσμου που τραβά. Ζυγώνει η ώρα. Κανένας δε φωνάζει, κι όμως μια σύσμιχτη βοή ακολουθεί τον ίδιο δρόμο. Η χήρα σκύβει για στερνή φορά, κι άγρια και βραχνερά την άμοιρη μικρούλα θέλει να ορμηγέψει.

— Ανθή μου, Ανθή, Ανθίτσα μου, εδώ που θα κινηθούμε, σφιχτά να μου κρατείς τη φουστανέλα. Τίποτ' άλλο να μη βλέπεις και να μην ακούς: Τη φουστανέλα να μη χάσεις απ' τα χέρια σου! Ανθή μου, Ανθίτσα μου... Εδώ που πάμε, για να σε γλιτώσω πρέπει να χτυπώ με το σπαθί, μ' ό,τι μπορώ. Δε θα 'χω όλο το νου μου απάνου σου. Βαστάξου εσύ με τα χεράκια σου, με την καρδιά σου! Πιάσου... Και κινήσανε. Μεσ στη θεοποντή, που ανοίγαν και περνούσανε, χωρίς να γύρει πίσω, κάποτε ρωτούσε η χήρα:

— Πού είσαι, Ανθή;

— Εδώ είμαι, μάνα.

Μα κάποτε, κι εκεί που πλάκωσε το κύμα το τρανό, και σάρωσε και σαρώθηκε, η χήρα ξέχασε την Ανθή, για μόνη μια στιγμή· ξέχασε και να τη ρωτήσει. Κι άμα βρέθηκε σε μια βρουλιά κρυμμένη και πήρε αναπνοή, τότε είδε πως έλειπε η Ανθή της.

Δεν άργησε ύστερα στη ράχη απάνου να βρεθεί. Τότε γύρισε στον εαυτό της. Τότε ξύπνησε της θυγατέρας ο καημός μες στην καρδιά της.

— Ανθή!, φώναξε και πάλι φώναξε.

— Ανθή! Ανθίτσα!

Του κάκου! Η Ανθίτσα πάει πια! Πάει και το Μεσολόγγι.

**α': αν *ιλαρό: χαρωπό *ματόβαφη: αιματοβαμμένη *πρόχωμα: οχυρό, κατασκευασμένο από χώμα *ζυγώνει: πλησιάζει *σύσμιχτη: ανακατωμένη *βραχνερά: με βραχνή φωνή *να ορμηγέψει: να συμβουλέψει *θα κινηθούμε: θα πάμε *θεοποντή: θεομηνία *τρανό: δυνατό *σάρωσε: ισοπέδωσε τα πάντα *βρουλιά: το φυτό βούρλο *γύρισε στον εαυτό της: συνήλθε*